

BİYOĞRAFİK BİR ESERDE ÖLÜMÜN ESTETİK İFADESİ: ŞEYHÎ MEHMED EFENDİ'NİN “VAKÂYİÜ'L-FUZELÂ” ADLI ESERİ

Şebnem Şerife ÖRDEK¹

ÖZET

Biyografik eserlerde, şairlerin doğumu, hayatı, eserleri ve yetiştiği edebî çevrenin yanı sıra ölüm şekli, yeri ve zamanı hakkında da bilgi verilmektedir. Eski bir tarihe sahip olan biyografi geleneği birçok bilim dalı için büyük önem arz etmektedir. Bu eserler, çeşitli sanatlarla ve secilerle bezenerek kaleme alınmışlardır. Özellikle ölüm cümlelerinin yer aldığı kısımlarda kullanılan estetik ifade, sanatlı söyleyiş ve seciler Osmanlı aydınının ölümüne bakış açısını ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada, Osmanlı devlet adamı, bilgin, şair ve şeyhlerin hayatını içeren ve Şeyhî Mehmed Efendi tarafından kaleme alınan *Şakâik-ı Nu'mâniye ve Zeyilleri Vakâyiü'l-Fuzelâ* adlı eserde ölümü ifade eden cümleler tespit edilip çeşitli alt başlıklar altında incelenecektir. Ayrıca çalışmada, bu ifadelerin kullanım sıklıklarına da yer verilecektir. Ele alınan eserde, ölümü ifade ederken kullanılan estetik cümlelerden ve söz kalıplarından yola çıkarak ölümüne bakış açısı ve ölümün edebî algısı tespit edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Biyografi, Şakâik-ı Nu'mâniye ve Zeyilleri, Vakâyiü'l-Fuzelâ, Ölüm

ABSTRACT

In the biographical works, information is given about the birth, life, works and literary environment of the poets, as well as the way, place and time of death. The tradition of biography, which has an ancient history, is of great importance for many disciplines. These works were written by embellishing with various arts and choices. The aesthetic expression, artful utterance and seleries used especially in the parts where death sentences are included reveal the Ottoman intellectual's view of death.

In this study, sentences expressing death in the work named *Şakâik-ı Nu'mâniye ve Zeyilleri Vakâyiü'l-Fuzelâ* written by Şeyhî Mehmed Efendi and containing the life of Ottoman

---

¹ Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili Ve Edebiyatı Bölümü, el-mek: serifeordek@nevsehir.edu.tr.

statesmen, scholars, poets and sheikhs will be determined and examined under various sub-titles. In addition, the frequency of use of these expressions will also be included in the study. In the work discussed, it will be tried to determine the perspective of death and the literary perception of death, based on the aesthetic sentences and word patterns used while expressing death.

Key Words: Biography, Şakaik-ı Nu'mâniye and its Zeyls, Vakâyiü'l-Fuzela, Death

Giriş

İnsanlık tarihinin gelişim seyrine göz atıldığı zaman, ölüme dâir bakış açıları ve değerlendirmelerin, her kültürün ve her toplumun edebiyatında yankı bulduğu ve edebî geleneğin başlıca temaları arasında yer aldığı görülmektedir. Sevilen bir kimsenin kaybindan dolayı insanlar, ağlamayla karışık duygularını ifade etmeye başlamışlardır. Sonrasında ortaklaşa yapılan bu durum giderek yerini ferdi duyguların kımıldanmalarına bırakmış ve terennüm edilen bu güfteler mana kazanmaya başlamıştır (İsen, 1994: 1).

Ölüm, klasik şiirimizde de üzerinde fazlaca durulan hususlardan biri olmuştur. Özellikle ağıt, mersiye, sagu gibi edebî türlerde ölüm teması işlenirken, bunların dışında ölen kişilerin ardından düşürülen tarihler, mezar taşlarına yazılan manzumeler de mevcuttur. Ölümle ilgili olarak kaleme alınan bu metinlerin çoğunda dünyanın geçiciliğinden ve acımasızlığından, ölenin kaybindan dolayı duyulan kederden ve tutulan yastan söz edilir. Ayrıca bir kısmında da ölen kişiye dâir övgüler görmek mümkündür.

Kişilerin hayat hikâyelerini içeren biyografik eserler, tarihin her döneminde varlığını hissettiren, ele aldığı dönemle ilgili önemli ve değerli bilgileri ihtiva eden kaynaklardır. Biyografik eserlerde bahsi geçen kişilerin pek çoğunun doğumundan söz edilmezken ölümünden söz edilmeyenlerin sayısı oldukça azdır. Söz konusu kişilerin ölüm zamanı, yeri, şekli, nedeni ve ölümden önce yaşadığı birtakım olaylar ve sıkıntılar, mezarının yeri vb. bilgilerin verildiği dikkat çekmektedir. Ayrıca tezkirelerde, şahsın ölümünden sonra arkada bıraktıklarıyla ilgili bazı olay ve rivayetler dile getirilirken çoğu zaman tezkire yazarının bu durumla ilgili kişisel duygu ve düşünceleri de eklediği göze çarpmaktadır (Tolasa, 2002: 55-56).

Divan şairlerinin ölüme bakışları İslam kültürü ve tasavvufî düşüncenin etkisindedir. Bir kısım şairlerin ölümü, tasavvufî açıdan yorumladıklarında bir kavuşma günü olarak değerlendirdikleri görülürken bazı şairlerin de ölümü şiirlerinde, buldukları kültür çerçevesi içerisinde kendi şahsî bilgi ve birikimleriyle ifade etmeye çalıştıkları dikkat çekmektedir.